

SCOL'A ROMANA.

FÓIA PEDAGOGICA PENTRU INAINTAREA CAUSEI SCOLARE LA ROMANI.

Edata si redactata

cu concursulu Domniloru: **V. Gr. Borgovanu**, prof prep. in Gherl'a, **Dr. D. Barcianu**, prof. semin. in Sibiiu, **T. Ceontea**, prof. prep. in Aradu, **Dr. A. Gram'a**, prof. de teol. in Blasiu. **I. Lazariciu**, prof prep. in Dev'a, **Gr. Pletosu**, prof. si catich. g. o. la gimn. din Naseudu, **Dr. P. Tanco**, directoru gimn. in Naseudu s. a. m. m.

Max. Popu,
prof. gimn. in Naseudu.

de

Vasile Petri,
prof. preparandialu em.

Apare in tóta Marti'a si costa pe 1 anu 4 fl., pe $\frac{1}{2}$ 2 fl. Prenumeratiunile sunt a se adresá la redactiune in Naseudu (Nassod, Transilvani'a).

Naseudu, 7-a Aprile 1881.

Pentru inserate se respunde de siru 5 cr' si tax'a timbrului câte 30 cr' de fie car' publicatiune. Scrisori nefrancate nu se primescu, anonime nu se considera.

Ceva despre educatiune si educatori.

I. Necesitatea, scopulu si principiulu educatiunei.

„Nefericitu omu sum eu“ eschiamá cu doreru S. Apostolu Pavelu in cartea sa catra Romani c. 7. v. 24., dupa ce numera tóte contradicerile, ce le afla in sine. „Nefericitu omu sum eu“ va eschiamá fia-care omu esaminandu-se pre sine, pentru ca va aflá acelesi contradiceri.

Omulu cunósce binele, dar' face reulu. Poterile lui se consuma in lupta contra sensualitatii si pasiunei. Elu vede cà in lume virtutea cade, se umileste, precandu faradelegea triumfa; celui reu suride fortun'a, precandu celu bunu geme sub sarcin'a grea a seraciei si necasului; egoistulu esopera tóte dupa placu, precandu celu loialu este urgisitu adese si batjocuritu. O lupta continua intre bine si reu, intre intunerecu si lumina.

Adaugé la acestea intemparile de tóte dilele. Ici devine unu june ori juna prada mortiei in flórea etatiei, colo se rapesce unu tata si mama din mijloculu familiei remanendu pruncii fara scutu si ajutoriu. Resbelele derima cetati si sate si ruinéza bunastarea cetatieniloru; epidemiile secera vietile omenesci, catu tienuturi intregi remanu desierte de locuitori.

O schimbare continua observa omulu la sine insusi. Acele opiniuni, cari 'lu orbiau in tineretie,

la betranetie le afla ridicule; principiile ce-lu conducú pana este avutu, 'lu parasescu devenindu seracu; nu are o parere care se remane necombatuta si supusa unei critice severe, de cele mai multe ori fórté nedrepte.

Intre aceste impregiurari, cari unu momentu nu potú remané fara impresiune asupra omului, e necesitatu acest'a a intrebá: de unde atát'a reu in lume? de unde contradicerile acestea in mine insumi? Acést'a intrebare nu este noua. Ea s'a pusu de catra cele mai luminate capete ale anticitatii, fara a se poté aflá respunsulu doritu. Unii au mersu pana acolo, de au presupusu doue suflète in omu, unulu bunu si altulu reu.

Ceea ce n'a respunsu si n'a potutu se respunda intieptiunea omenéscá a invetiatiiloru, ne respunde pre deplinu revelatiunea divina. Acést'a ne esplica originea reului. Ea ne arata, cà omulu celu de intaiu a fostu creatu dupa chipulu si asemenarea lui D-dieu si indiestratu cu cele mai maretie daruri. In timpulu inocentiei sale nu esistau doue legi in trupulu seu. Ratiunea erá supusa vointiei lui D-dieu, simtiurile supuse ratiunei, legea trupului nu se luptá contra legeri mintiei. Elu poté domní preste pasiunile sale si preste tóte acestea erá indiestratu, chiar si cu darulu nemuririi trupesci.

Inse dinsulu n'a remasu in acést'a stare fericitá. Pusu in pusetiunea de a poté face bine

ori reu, a abusat cu libertatea vocii. Orbitu de superbia a calcatu mandatulu divinu si a trasu asuprasi pedéps'a pecatului si urmarile aceluia. Elu si-a perdutu darurile supranaturali, nemorierea trupésca, darulu santieniei si a dreptatiei. Mintea lui s'a intunecatu si vointi'a lui s'a plecatu spre rele. Pedéps'a pecatului s'a estinsu chiar si asupra pamentului. „Spini si polomida va resarí tie“ (C. F. c. 3 v. 18).

Prin pecatu s'a ruptu legatur'a intima intre D-dieu si omu. Elu devení asemenea unui edificiu ruinatu, in acarui ruine se mai afla urmele fundamenteloru, ide'a planului si semnulu arhitectului, semnulu lui D-dieu. — Departatu de D-dieu omulu se considerá de intieptu fara a observá, cá in intieptiunea lui s'a dejositu pana a se inchiná la animale.

Urmarele pecatului n'au remasu restrinse la ómenii cei de intai, ci precum a primitu darurile d-dieesci, cá reprezentantele genului omenescu, chiar asia a avutu a primí si pedéps'a si urmarile aceluia, cari au trecut la toti ómenii. In pecatulu stramosiescu se nasce fia-care moritoriu, si aici e originea reului, aici caus'a luptei interne, caus'a contradiciloru ce observa omulu in sine insusi. „Vedu alta lege in medularile mele luptandu-se contra lezei mintiei mele si dandume sclavu lezei pecatului, care este intru medularile mele.“ (Pavelu catra Romani c. 7 v. 23).

Acestu pecatu nu e a se considerá cá o imitatiune, ci elu e legatu de fiinti'a omenésca. Elu merge inaintea activitatiei libere si pentru aceea nici nu s'a pututu mantuí omulu singuru de sine, ci a avutu lipsa de rescumperatoriu. Candu s'a implinitu timpulu a venit si rescumperatoriulu. Prin mórtea sa a facutu destulu pentru pecatulu stramosiescu, a impacatu pre omu cu D-dieu si a fundatu biseric'a cá mijlocu de mantuire.

Prin Is. Christosu a intinsu D-dieu man'a, omenimei cadiate, cá se-o reduca éra la ide'a vietiei celei de intaiu. Pentru aceea Isusu Christosu e nunumai rescumperatoriulu, ci si educatoriulu genului omenescu.

Cá atare, (adeca cá educatoriulu genului omenescu) este aceea pentru omenime, ce este sórele in constelatiune. Precum circuléza planetii in giurulu sórelui, asia are se circuleze tóta viéti'a nóstra in giurulu rescumperatoriului,

cá in modulu acest'a se ajungemu éra la demnitatea avuta. Pentru cá omulu se póta percurge acést'a cale are lipsa de ajutoriu si de aici resulta necesitatea educatiunei, de aici si scopulu ei. Scopulu ei dara nu póte fi altulu, decatu a conduce generatiunea tenera intru acolo, catu perfectiunandu-se la timplu de sine se nesúesca a se uní cu Christosu. De aici resulta mai de parte, cá principiulu educatiunei nu póte fi altulu, decatu „a educá pre omu, cá se urmeze pre Christosu si se fia asemenea lui.“

Acestu principiu cá tóte altele n'a remasu neatacatu chiar si de catra crestini. Contrarii argumentéza astfeliu: Statorindu acestu principiu urméza de sine, cá se potu cresce ómeni pii si religiosi, nu inse cetatieni buni, bravi si practici Argumentu mai debilu abia se póte escugetá. Religiositatea si pietatea nu stá nici cum in contradicere cu virtutile cetatienesci. Din contra cautandu la viéti'a lui Isusu vomu aflá cá armoniéza fórte bine. Astfeliu de vei cautá virtutile, ce privescu relatiunea omului faéia de D-dieu vei aflá: zelu pentru onorarea lui D-dieu, predicarea cuventului D-dieescu, amieu alu rogatiunei, suferitoriu pana la mórte, supusu la tóte legile bisericesci si civile. „Dati ce este alui D-dieu lui D-dieu, si ce este a cesarelui, cesarelui.“ Cérca mai departe virtutile in ceea ce privescu relatiunea omului faéia de semenii si vei aflá: iubire perfecta a deaprópelui, binefaceri in totu loculu, participare la binele si nefericirea ómeniloru, iertarea gresieleloru altuia si iubirea contrariloru. In fine vei aflá si virtutile casnice: ascultare si pietate faéia de parinti, laboriositate etc.

Tóte acestea la unu locu privity armoniéza asia de bine cá colorile in celu mai nimeritu tablou.

De aici urméza de sine, cá educatiunea crestina avendu de idealu pre Isusu Christosu nunumai nu póte eschide cultivarea virtutiloru cetatienesci, castigarea de cunoscintie practice, ci din contra e detoria a face acést'a, numai catu fundamentulu pre care cladesce este religiunea avendu in vedere mai intaiu fericirea eterna si apoi cea timpuraria.

Alunecandu de pre acést'a basa, deschidemu terenu pentru:

II. Teoriile false despre educatiune.

Ele se potu judecă din trei puncte de vedere, si anume: a) dupa scopulu educatiunei; b) dupa judecat'a ce se face despre natur'a pruncului si c) dupa mijlócele ce se folosescu la educatiune.

a) Dupa scopulu educatiunei.

Acestea resulta din judecat'a unilaterală despre destinatiunea si scopulu omului si se potu reduce la urmatóarele:

I. Educatiunea egoistica. Principiulu acesteia este: „Omulu e numai pentru sine insusi.“

Nu se póte negá cá in fia-care pruncu de micuti se observa iubirea de sine. Acést'a e o insusire cá tóte celalalte insusiri ce se tienu de fiinti'a lui cá atare. Problem'a educatiunei nu este á inadus' de totu acést'a insusire, ci a conduce desvoltarea ei astfeliu catu se nu degenereze in sistema, se devina in egoismu, care are inaintea ochiloru numai interesulu propriu eschisivu. Iubirea de sine o concede insasi religiunea crestina intru catu omulu e datoriu a se ingriji de esistenti'a sa, catu se-si ajunga scopulu pentru care e creatu. „Se iubesci pre deaprópele cá pre tine insuti“ dice insusi Mantuitoriulu.

Se cere cá educatoriulu se aiba cunoscintie esacte despre natur'a si insusirile pruncului, cá se-lu póta educá preste totu, si in casulu de fačia cá se póta judecă candu si-a ajunsu iubirea de sine culmea si incepe a incliná spre egoismu. Sunt inse adeseori indicii dupa care póte a se orientá numai decatu. Asia d. e. candu va observá. cá unu frate privesce cu indiferentismu la pedepsirea fratelui, atunci are datoria a pasí cu tóta energi'a pentru sterpirea acestui reu, pana candu inca nu e prea tardiu. Mijloculu este a desceptá in pruncu sentiulu compatimirei. Spre acestu scopu va cautá se iee in ajutoriu si fantasi'a pruncului lucrandu intru acolo, cá prunculu se se strapuna in ide'a sa in pusetiunea celui, ce se pedepsese.

Lucru firescu cá va intempiná multe greutati, ba de multe ori va veni chiar in dilema. Asia ar' fi candu doi prunci ar' comite o gresiéla in comunu si unulu cá se scape ar' pune tóta vin'a pre celalaltu. In acestu casu déca nu se póte constată adevverulu e mai bine se abstea dela pedépsa, decatu cá se faca pre voi'a egoistului.

Motivele, cari trebuie se convinga pre educatori despre necesitatea de a pasí cu tóta energi'a in contra egoismului sunt atatu de evidente, catu mai e de prisosu a le amentí. Cine nu scie cá egoistulu orbitu de iubirea de sine eschisivu, lipsitu de iubirea deaprópelui, departe de a posiede celu mai micu simtiu de compatimire, nu crutia pre nimenea, nici sinulu care l'a nutritu? Pentru egoistu nu este unu mijlocu atatu de mârsiavu si inmorálu, catu se se geneze alu folosí pentru ajungerea scopuriloru sale. A cercá la egoisti principia, caracteru, e lucru ridiculu. Preste totu egoistii devinu ómenii cei mai periculosi in societate. Din dinsii se nascu tradatori de patria si natia, adeseori parieidi si fratricidi.

Contrariulu dela acést'a educatiune e cea sacrificatória, acarui principiu este: „Omulu e destinatulu numai pentru altii.“

Despre acést'a nu vorbimu nemicu, pentru ca astadi nu mai are obiectu.

(Va urmá).

Ceva despre gimnastica.

(Urmare).

III.

Batut'a maniloru pe banca. — Mana in mana. — Un'a cate un'a. — Doue cate doue. — Un'a cate doue, etc.

a) *Batut'a maniloru pe banca.* — Fiindu, scolarii cu manile pe banca; isbescu in modu incetu numai falangele degeteloru de marginea interna a banței.

b) *Un'a cate un'a.* — O bataie puçinu mai fórte, si o alt'a numai aretata, si asia mai incolo.

c) *Doue cate doue.* — Doue puternice si doue abia aretate séu incete.

d) *Un'a cate doue.* — Un'a tare si doue abia simtite, etc.

e) *Mana in mana.* — Aceleasi batai aretate pe banca, se potu esecutá batendu mana in mana, coturile fiindu lipite de corpu, séu cu braçiele inainte.

NB. Bataile, moderate si usiurele, obicinuescu pe elevi cu ritmulu, cu cadenti'a regulata. Se recomanda inse invetiatoriloru de a nu abusa de densele. Déca unu exercitiu are in sine o astufeliu de cadentia, care se póte esecutá si fara ajutoriulu vre-unei batai, va fi mai bine a lasá la

o parte bataile. **Esercitiulu** va fi mai placutu atunci si atentiunea in executarea lui va fi si mai mare.

IV.

Esercitiu cu capulu in modu partialu, succesivu si alternativu. Combinatiuni cu exercitii de bracie, de mani de degete.

a) *Intorcerea capului la stang'a (séu la drépt'a).*

— **Esercitiu in modu partialu in doi timpi:**

Un ù: Intorceti iute capulu la stang'a (séu la drépt'a), fara se misicati umerii!

Doi: Aplecati fruntea in josu! (Manile pe banca in pozitiune ficsa). — Acelasi exercitiu pentru unu numeru determinatu de timpi, séu dupa vói'a invetiatorului.

b) *Intorcerea succesiva a capului.* — In patru timpi: **Un ù,** la stang'a — **Doi,** in susu — **Trei,** la drépt'a — **Patru,** in susu.

Acelasi exercitiu de trei séu patru ori, cu o bataie din palma la fine.

c) *Intorcerea alternativa a capului.* — **Doi timpi:** **Un ú,** intorceti capulu la stang'a! — **Doi,** intorceti la drépt'a!

Acelasi exercitiu pentru unu numeru determinatu de timpi, aretati cu o regulata cadentia.

d) *Aplecarea capului:* la steng'a, la drépt'a, inainte, indereptu.

Si in ori ce directiune, in modurile: partialu, succesivu, alternativu.

Executiunea e analóg'a cu cea indicata la intorcerea capului.

NB. In aplecarea inainte, se inclina capulu in modu de a atinge cu barbi'a peptului, fara a misica umerii.

In aplecarea la steng'a séu la drépt'a, capulu se inclina naturalmente, in modu cá urechi'a se se apropie de umeri, cari trebuescu se remana ficsi. — In aplecarea „inapoi“ se inclina capulu, pe catu este posibilu, fara a misica bustulu.

Se recomanda in modu particularu invetiatorului de a lua tóte precautiunile in aplicatiunea exercitiilor de capu, càci ei 'si punu in misicare partea cea mai delicata si mai importanta a organismului nostru, si ar' puté se si-lu vatame, candu le-ar' face eesageratu.

e) *Combinatiuni de exercitii de capu cu altele de bracie.* — **Esemplu:** Intorcerea alternativa a capului si pozitiunea brazieloru in secund'a la steng'a si la drépt'a.

Un ù. — Intorceti capulu la steng'a si braciele in secund'a la steng'a!

Doi. — Intorceti capulu la drépt'a, si braciele in secund'a la steng'a.

f) *Combinatiuni de exercitii de capu cu altele de mani.* — **Esemplu:** Aplecati capulu inainte si inclinati manile, fiindu brazielu intinse inainte cu manile lipite!

Un ù. — Intorceti manile inclinate, pe candu capulu se apleca inainte, barbi'a spre esternu;

Doi. — Capulu ridicatu in pozitiune normalu si manile intinse.

g) *Combinatiuni de exercitii de capu cu altele de degete.* — **Esemplu:** Aplecarea succesiva a capului la o parte cu flecsiunea si estensiunea degeteloru.

Un ù. — Aplecati capulu la steng'a si indoiti degetele, manile in forma de pumnu;

Doi. — Capulu in susu, frontu, si intinderea degeteloru;

La drépt'a, in modu analogu.

V.

Pozitiunea brazieloru; inainte — oblicu — inainte — in susu — oblicu — in susu — in modu: partialu, simultaneu, succesivu, alternativu. — **Combinatiuni cu exercitii din capu.**

a) *Pozitiunea brazieloru inainte,* plecandu dela manile pe banca, cá la I c).

1. In modu simultaneu, 2 timpi:

Un ù. — Braciele intinse inainte, paralele si la inaltimea umeriloru, degetele unite, palmele intórse inlauntru, bustulu dreptu.

Doi. — Manile pe banca. — Si dá capulu dupa vointi'a invetiatorului.

2-lea. In modu partialu, 2 timpi: Pe candu man'a stenga séu drépta remane ficsata pe banca, braciulu opusu ia pozitiune inainte, si prin urmare se intórce in pozitiunea, dela care a plecatu.

Esercitiulu se repeta de unu numeru determinatu de ori.

3-lea. In modu succesivu, 4 timpi, plecandu dela manile pe banca:

Un ù. — Braciulu stengu in pozitiune inainte, aratatoriulu in susu.

Doi. — Braciulu stengu in pozitiune de plecare.

Trei. — Braciulu dreptu in pozitiune inainte.

Patru. — Braziul dreptu in positiune de plecare.

Acestu exercitiu, in patru timpi, forméza o recapitulare, si trebuie repetatu de mai multe ori, pana candu va fi indicatu de invetiatoru.

4-lea. In modu alternativu, **2** timpi, plecandu dela manile pe banca:

Unù. — Braziul stengu in positiune inainte.

Doi. — Braziul stengu intorsu in positiune de plecare, si in acelasi timpu braziul dreptu dusu inainte.

Acestu exercitiu se urméza de unu numeru de ori datu.

b) Positiunea braciilor oblicu — inainte, plecandu dela manile pe banca.

Exercitiulu prin form'a si modurile sale de executiune este cu totulu analogu cu celu precedente. Braziile in positiune oblicu — inainte sunt intinse, cu palmele inlauntru, virfulu degetelor alaturatu puçinu. In modu partialu, succesivu, alternativu, trebuie se se scie, cà fiindu unu braziu singuru intinsu in modu oblicu, man'a trebuie se corespundia cu umerulu opusu.

c) Positiunea braciilor in susu, plecandu dela manile pe banca. Braziile intinse in susu, in positiune verticala si paralele, cu palmele in launtru, degetele unite.

Modurile de exercitiu sunt indicate la a) braziile inainte.

d) Positiunea braciilor oblicu — in susu, plecandu dela manile pe banca:

Braziile intinse in susu, palmele inlauntru, extremitatile degetelor unite si manile alaturate, bustulu dreptu.

Pentru modurile de executiune, vedi V. a).

NB. Caracteristic'a tuturor acestoru positiuni este, cà braziile in actiune se fie bine intinse, misicarea, pentru fie-care timpu, se fie executata cu vioiciune si celelalte parti ale corpulu se fie ficse si immobile.

e) Combinatiuni de exercitii ale braciilor cu exercitiile corpului. Esemples:

1. Positiunea simultanee a braziilor inainte si aplecarea capulu indereptu — **2** timpi:

Unù. Braziile in positiune inainte si capulu aplecatu indereptu.

Doi. — Manile intinse pe banca si capulu ridicatu, frontu.

Acelasi exercitiu pentru timpi determinati.

2. Positiunea succesiva a braziilor oblicu — inainte si intórcerea succesiva a capulu — **4** timpi:

Unù. — Braziul stengu inainte (man'a la inaltimea umerulu dreptu) si intórceti capulu la steng'a!

Doi. — Manile pe banca si capulu in frontu.

Trei — Patru. — Analogu la drépt'a. (Acelasi exercitiu pentru recapitulatie).

3. Positiunea alternativa a braziilor inainte si intórcerea alternative a capulu — **2** timpi:

Unù. — Braziul stengu inainte, si capulu intorsu spre steng'a.

Doi. — Puneti man'a stenga pe banca, braziul dreptu inainte si intórceti capulu la drépt'a.

Si dá capulu in timpi determinati.

4. Positiunea simultanee a braziilor in susu si aplecarea capulu indereptu si inainte — **2** timpi:

Unù. — Braziile in susu si capulu aplecatu indereptu.

Doi. — Manile pe banca si capulu aplecatu inainte.

Acelasi exercitiu pentru unu numeru de timpi datu, (invetiatorulu póte indicá fie-care timpu cu o usiurica bataie de palme).

VI.

Intinderea braciilor: inainte — in susu — in diferite moduri indicate. — Combinatiuni cu exercitiile numeriloru IV si V.

a) Intinderea simultanee a braciilor inainte, — 2 timpi:

Preparati: Braziile incovoiate, adeca coturile apropiate de flancu, antebraziile indoite cu manile la inaltimea umeriloru, palmele inlauntru, degetele unite si intinse, séu manile in forma de pumnu. (Cá la a 2-a din aceste 3 figuri).

Unù. — Intindu braziile in positiune inainte, urmarindu calea cea mai scurta posibila. (Se se evite de a descrie unu arcu).

Doi. — Se intórcé in positiune de plecare, prin intinderea, adeca cu braziile indoite.

b) *Intinderea brazieloru in susu.* — Preparati: Brazierele incovoiate.

Unù. — Brazierele se intindu in susu cu tarie, urmarindu doue linii verticali si paralele.

Doi. — In pozitiunea brazieloru incovoiate.

NB. Intinderea se póte esecutá in moduri: partialu, simultaneu, succesivu, alternativu. — E necesaru, cá exercitiulu se fie facutu cu vioicitune si cu energie; mantienendu bustulu dreptu. — Se nu se sfartieze prea multu, modesti'a se fie riguros observata.

c) *Combinatiunea intinderei brazieloru cu exercitii de capu.* — Eemple:

1. Intinderea succesiva a brazieloru inainte si intórcerea succesiva a capului — 4 timpi, si in urma dela capu spre recapitulare:

Unù. — Intinderea braziulu stengu si intórcerea capului spre steng'a. —

Doi. — Capulu si braziulu in pozitiune de plecare.

Trei si Patru — Acelasi exercitiu la drépt'a.

2. Aceeasi combinatiune, in modu succesivu — 8 timpi. Urmati cei patru timpi ai intinderei succesive a brazieloru inainte, si pe urma cei patru timpi a intórcerei succesive a capului.

3) Intinderea simultanee a brazieloru inainte si aplecarea capului inainte.

Unù. — Intindeti si indoiti. — Doi. — preparati.

d) *Combinatiunile intinderei cu pozitiunea brazieloru.* — Eemple:

1. Braziulu stengu in pozitiune inainte, indoitu, pe candu braziulu dreptu urmaresce pentru unu numeru de timpi datu, ridicarea in susu séu vice-versa.

2. Pozitiunea simultanee a brazieloru in susu pentru optu timpi (plecandu dela manile pe banca si ajungandu la celu din urma timpu in pozitiunea brazieloru indoite); — pe urma 8 timpi de intindere a brazieloru inainte.

3. Intórcerea succesiva a capului, cu manile pe banca; — in urma pozitiunea succesiva inainte, venindu la alu patruea timpu cu brazierele indoite; — in fine intinderea succesiva a brazieloru inainte, terminandu cu doue usiurele batai de mana pe banca.

NB. Acést'a ultima combinatiune, ce consta din 3 elemente, intórcerea, pozitiunea si intinderea se dice complexa, si nu trebuie se usamu de dens'a de catu numai candu copii sunt bine exercitati in exercitiile si combinatiunile simple séu compuse numai din cele doue elemente.

E trebuintia se fimu cu luare aminte la e-tatea scolariloru, pentru cá aceste exercitii se ésa bine.

Invetiamentulu intuitivu in scól'a poporala.

De Ioanu Dariu.

(Urmare).

d) *Scopulu floriloru.*

Flori aflamu destule mai in tóte gradinele, nu se le mancamu cá pre legume, ci pentru ca ne placu, pentru ca sunt atátu de frumóse, cum sunt garófele, georginele, zambilele etc. Altele cá: bosioculu, magerénulu, viorelele, etc. ne placu pentru ca mirósa asia placutu. Flórea sórelui este cá unu discu mare asemenea sórelui. Miroసులు ei nu e placutu, colórea ei inca nu e asia frumósa, dar' ne place multu pentru form'a ei in form'a sórelui.

Florile ne desfeteza parte prin colórea loru cea frumósa si prin mirosulu loru celu placutu, parte prin form'a loru.

Vedeti acum, dragii mei, ca bunulu D-dieu nu ne-a lasatu numai pomi si legumi, cari se ne servésca mai multu spre nutrementu, ci si flori, care se ne desfeteze. Cátu de bunu este elu! —

Preste érna nu crește nimicu in gradina, pentru ca e frigu, dar' abea se mai lungescu dilele si se face ceva mai caldu si o multime de flori vedemu resarindu. Mai intaiu resaru clopotieii si ghiociei. Candu s'au trecutu acestea, vinu in loculu loru viorelele cele vinete si mirositóre, etc. In sfirsitu preste totu timpulu, catu e caldu, gradinele si campulu sunt totu cu flori. Chiar si tómn'a, dupa-ce s'au mai scurtatu dilele si candu mii de flori au peritu, mai vedemu inca georginele si asterie'a cu colorile loru cele frumóse.

De aceea preste tóta vér'a florile sunt o podóba séu unu ornamentu alu gradineloru nóstre.

Si de aici putemu recunósce noi ingrijirea si bunatatea cea mare alui D-dieu, care ne da nu numai ce e folositoriu pentru noi, ci totu deodata si ce e frumosu si placutu spre desfetarea nóstra.

4. Arbustii (tufele).

Afara de pomi, legumi si flori adeseori mai vedemu in gradina si rosinceni, smerura, ágrisi, malini, trandafiri, cari parte ne dau óre care nutrementu, parte ne folosescu prin florile loru cele placute, acestia se numescu c'unu cuventu arbusti séu tufe. Ar-

bustii sunt cu multu mai mici cá pomii si cu mai multe trunchiuri.

Acrisiulu: 1) Acrisiulu inverdiésece primavér'a fôrte de timpuriu. 2) Elu se chiama acrisiu, pentru ca produce nisce fructe fôrte acre. 3) Fructele sunt rotunde, de colóre séu verde séu rosia séu galbina. 4) Acrisiele se folosescu in unele mancaru séu si asia singure. 5) Acrisiele au unu gustu fôrte acru.

Rosincenulu: 1) Rosincenulu produce rosincene. 2) Sunt rosincene rosi séu albe. 3) Ele se manca usioru de vermi. 4) Rosincenele au unu gustu placutu. Asémenea acrisiulu cu rosincenulu! Tu acrisiele cu rosincenele!

B. Livedi (praturi), agrii (tiarina), déluri de vie.

a) *Livedile:* Livedile sunt cu multu mai josu si mai siesóse cá agrii. Prin livedi cresce érba.

Descrierea ierbe: 1) Érb'a are radecina. 2) Ea are paie. 3) Pe paiu se vedu mai multe noduri séu inchiéturi. 4) Dela fia-care nodu cresce in laturi nisce foi lungi si ascutite. 5) Paiulu de érba e pe din-launtru golu. 6) Érb'a se manca de dobitoéce séu verde, séu uscata cá fênu.

Cosirea: Candu érb'a din livedi se pastréza pentru cositu, atunci trebuie se se lase érb'a pana candu se cóce bine, cam pela St. Petru e cópta. Dupa ce se cóce, se cosesce cu cós'a. Omulu, care cosesce, se numesce cosasiu. Elu forméza érb'a, care o cosesce, in brasde, din brasde se risipesce cu furc'a, acést'a se face pentru aceea, ca cu atátu mai usioru si mai iute se se usce. Dupa ce s'a uscatu deajunsu, nu se mai numesce érba, ci fênu. Fênu candu e intinsu (inca neadunatu la unu locu) se dice pologu. Dupa ce s'a uscatu pologulu bine, se aduna cu furc'a si cu grebl'a in capitie. Acestea séu se punu apoi in caru spre a se duce acasa, séu se face din mai multe capitie un'a mare, care se numesce claiá.

Cate odata se cosesce in livedi prin unele locuri de cate dóue ori, atunci fênu lu ce se aduna adóu'a óra se chiama otava. De mai multe ori inse dupa ce s'a cositu livad'a se intrebuintiéza cá pasiune pentru vite.

b) *Agrii (campulu):* In agrii se sémena grâu, secara, cucuruзу, ordiu, ovesu etc. care c'unu cuventu se numescu cereale. Afara de acestea se mai sémena cânepa, inu, varza etc.

Cultur'a séu prasirea de bucate.

Cultur'a de grâu: Grâulu nu cresce de sine cá érb'a, elu trebuie se se semene. Déca vremu se seceramu secara, trebuie s'o semenamu. Cine vrea se seceré grâu, trebuie se semene grâu. Ce voimu se seceramu, trebuie se semenamu. Mai inainte de a semená trebuie loculu aratu. De multe ori trebuie si gunoitu séu díresu, cá se fia roditoriu. Dupa aceea se sémena. Dupa ce s'a semenatu se grapa, cá se se astupe bine sementi'a in pamentu spre a nu fi mancata de paseri.

Cultur'a secarii: Loculu la secara cá si la grâu, inainte de a se semená, trebuie gunoitu si aratu, apoi semenatu si grapatu. Acést'a se intempla cam de ordinariu tómn'a si cate odata primavér'a. La cateva septemani dupa ce s'a semenatu, e agrulu totu verde, sementi'a a resaritu. Dar' nu póte se crésca mare, ca vine érn'a, candu e tare frigu. In timpulu iernei, ea sta sub nea, cá sub unu acoperementu. Candu vine primavér'a si dilele se mai incaldiescu, néu'a se topesce si pamentulu se desghiatia, atunci secar'a incepe se crésca de nou. Cresce in scurtu timpu in paie mari, ér' in verfulu fia-carui paiu cu cate unu spicu. In spicu sunt mai multe grauntie (bóbe), acesteá sunt partea de capetenie a plantei acesteia. Cu catu intr'unu spicu sunt mai multe grauntie, cu atatu elu e mai greu si sta mai plecatu. Plugariulu se bucura candu vede, ca mai tóte spicele atarna in josu. Pentru ce!

Paiulu de secara e golu pe din-launtru. Ce este golu inse se frange fôrte usioru. Pentru cá se nu se franga paiulu, bunulu D-dieu a ingrijitu, cá paiulu se aiba mai multe noduri tari, cá asia se nu se franga usioru. Dupa ce secar'a a crescutu destulu, incepe se-si piérda colóreá ei cea verde si capéta o colóre alba-galbina. Acum e cópta si trebuie secerata.

Secar'a se secerá cu secer'a, séu se cosesce cu cós'a. Cine secerá se chiama seceratoriu, ér' cine cosesce cosasiu; acést'a este o afacere mai multu a barbatiloru. Pe urm'a cósei séu a seceréi mergu femei si copile, aduna mai multe paie la unu locu si apoi le léga in snopi. Snopii se asiédia frumosu unii pe altii spre a se uscá. Dupa ce sau uscatu se punu pe caru si se cara acasa. Aci séu se baga in siura, séu se punu in stogu. La trebuintia se ia din stogu si se imblatesce séu se treera. Ómenii, care imblatescu, se numescu imblatitori. Dupa ce s'a imblatitu, se ventura si se baga in saci. O parte din aceea secara se vinde, ér' cealalta parte se pune intr'unu magazinu, séu se duce la móra de se macina si se face faina. Din faina de secara se face pânea cea mai sanetósa. Paiele remase le intrebuintiéza plugariulu la acoperitul siureloru, grajduriloru, a caseloru si la alte trabuintie.

Nota: Dupa ce cam astfelu s'a descriu secar'a séu grâulu, a mai descrie si pre celelalte cereale ar' fi póte numai unu lucru ostenitoriu. Dar' totusi nu va fi, credu, de prisosu, déca s'ar' mai luá d. e. orzulu, ovesulu, cu privire la: aratu, semenatu, grapatu, seceratu séu culesu, intrebuintiarea grauntieloru si a paieloru.

Cá tema pentru casa se mai póte luá cucuru-zulu tractatu din tóte punctele de vedere.

Comparatiuni.

Grâulu si secar'a.

a) *Asemenari:* 1) Grâulu si secar'a sunt cereale. 2) Si grâulu si secar'a se sémena. 3) E grâu si secara si de véra si de tómná. 4) Si grâulu si secar'a au unu paiu grosu si cu mai multe noduri. 5) Si la

grâu si la secara se desvólta din noduri nisce fire (cá de érba) lungi si ascutite. 6) Si la grâu si la secara se numesce partea cea de susu spicu. 7) Si grâulu si secar'a au la inceputu colóre verde si dupa ce se cocu alba-galbina. 8) Din ambele se pregatesce pâne buna si sanetósa.

b) *Neasemenari*: 1) Paiulu de secara e subtire si inaltu, celu de grâu e mai scurtu si mai grosu. 2) Secar'a se cóce mai de timpuriu cá grâulu. 3) Grauntiele de grâu sunt mai scurte si mai gróse, cele de secara sunt mai lungi si mai subtiri. 4) Din grâu se capeta faina mai alba cá din secara. 5) Fain'a de grâu se intrebuintieza in mai multe feliiuri, cea de secara nu.

Orzulu si hrisic'a.

a) *Asemenari*: 1) Si orzulu si hrisic'a sunt ce-reale. 2) Si orzulu si hrisic'a se sémena. 3) Si din orzu si din hrisica se face arpacasiu si faina.

b) *Neasemenari*: 1) Hrisic'a are unu cotoru mustosu si cu mai multe ramuri, orzulu numai unu paiu simplu cu noduri. 2) Cotorulu hrisiceii e rosiiu, paiulu de orzu la inceputu e verde si mai tardiu albu-galbenu. 3) Hrisic'a e frageta orzulu nu. 4) Hrisic'a are o flóre frumósa alba, orzulu nu. 5) Din florile de hrisica aduna albinele multa miere, din orzu nu. 6) Grauntiele de hrisica stau ciucure in form'a struguriloru, orzulu sta in spicu. 7) Grauntiele cele cópte de hrisica sunt negre deschise, cele de orzu sunt galbene. 8) Grauntiele de orzu sunt ceva cam lungi si aprópe rotunde, cele de hrisica sunt in cate trei muchi in form'a jirului. 9) Din orzu se face maltu din hrisica nu. 10) Paele de orzu sunt unu nutrementu fórte bunu viteloru, cele de hrisica nu.

Totu feliulu de cereale, — fara care n'am puté traí, le produce plugariulu din pamentulu bine lucratu, dar' cá cerealele se crésca si se se cóca de acést'a nu grijesce plugariulu, pentru ca acolo se cere plóie, caldura si lumina si acestea numai D-dieu, celu atotu putinte le póte face si si face. Asiadar' totu D-dieu este isvorulu principalu, de unde avemu si acestu nutrementu. De aceea cu dreptu 'lu putemu numí pré bunulu nostru ingrijitoriu.

Noi nu-i damu nimicu lui D-dieu pentru acést'a, pentru ca nu putemu. Acést'a este o bunatate alui D-dieu nemeritata pentru noi. Noi celu puçinu, se fimu totu-déun'a recunoscatori si multiamitori pentru totu ce primimu dela elu.

c) *Viti'a de vie*: Merele si perele se producu in gradina, bucatele in campu, viti'a de vie pe délu. Asiadar' viti'a de vie nu se plantéza nici in gradina, nici in campu, ci pe délu si anume pe acele déluri, care sunt asiediate catra média-di séu catra resaritu.

Partea aceea, care la unu pomu se numesce trunchiu, la viti'a de vie se numesce butucu. Ramurile, care cresc din butucu se numescu vitie. Pe vitie cresc strugurii; acestia constau din mai

multe bóne unulu langa altulu, care se numescu cu unu cuventu ciucuri de struguri. Butuculu de vie e fórte slabu si vitiele fórte lungi si subtiri, ér' ciucurii sunt multi, mari si grei, de aceea viti'a nu póte stá de sine in susu, ci trebue sprijinita séu redimata. De aceea se si pune langa fia-care vitia cate unu aracu de care se tiene apoi cá si fasolea séu mazerea.

Ómenii aceia, cari se ocupa cu lucrarea si cultivarea vitiei de vie, se numescu vieri. Vierii sunt pentru vie aceea ce sunt gradinari pentru gradini. Strugurii se cocu tómn'a. Sunt mai multe specii de struguri. Candu sunt strugurii copti, se culegu. Ocupatiunea acést'a se numesce culesulu vieloru. Din struguri se face séu se produce vinu.

Producerea vinului se face in modulu urmatoriu. Mai antaiu strugurii culesi se curatiescu de códe. Apoi se punu intr'o putina care are gauri pe fundu. Aci se calca strugurii cu piciórele, care se intielege trebue se fie destulu de curate. Sub aceea putina sta o alta putina unde se scurge mustulu esitu din struguri. Dupa aceea se amesteca de nou mustulu cu tescuin'a (bostin'a) si se pune in teascu, unde se stórcé si se curatia deplinu. Pe alocurea se tescuesce de 3 pana in 4 ori. Aceea ce remane in teascu dupa ce s'a storsu, se numesce tescuin'a (trevere). Mustulu se aduna in buti. Mustulu e grosu si turbure. Spre a se limpedí, se lasa se férba. Pana ce ferbe, butea nu trebue se se tiena infundata, càci asia nu póte ferbe si de multe ori se intempla de plesnesce si butea. Dupa ce a fertu mustulu, se limpedieste, càci turburél'a din elu se asiédia la fundu si forméza acolo unu stratu de o materia grósa si galbina, care se numesce drojdii. Mustulu acum nu se mai chéma mustu, ci vinu. Acum se astupa bine si se pastréza, o parte din elu se vinde. Cele mai multe vinuri se facu totu mai bune (de ce stau mai multu) se invecnescu. Vinulu, de curendu produsu, se numesce vinu nou, celalaltu se numesce vinu vechiu. Dupa colóre e vinu rosiiu si albu. Din vinu se face si rachiu, care se numesce vin arsu, precum si otietu, care se ehéma otietu de vinu. Din drojdii inca se face rachiu, care se numesce rachiu de drojdii séu de trevere.

Vinulu pórtá numele dupa locul unde se produce, d. e. vinu de Ungari'a, vinu de Mader'a, vinu de Odobesti, vinu Bordaax etc.

Vinulu este fórte de lipsa la omu, càci beutu in cantitate mai puçina, intaresce si hranesce corpulu si face viéti'a vesela. „Vinulu veselesce inim'a omului.“ E bunu si la ómeni bolnavi, cá unu mijlocu intaritoriu. Cu deosebire priesce elu ómeniloru betrani, de aceea se si dice cá „vinulu e laptele betraniloru“.

Noi nici odata nu vomu gustá vinulu, fara a multiamí tatalui cerescu, care ni la datu!

C. Padurea.

a) *Form'a*: Ori care din voi a vediutu si scie ce e o gradina. In Gradina ati vediutu pomi de totu

feliulu. Dar' óre unde crescú: fagii, bradii, teii, mes-técánii, etc.? Nu crescú si acestia totu in gradina? Asia e, ei nu crescú in gradina, ci in padure. In padure sunt fórte multi fagi, bradi, aluni, maracini, etc. Acestia nu facu póme, de aceea nici nu se numescú pomi, ci arbori de padure. *In padure asiadar' sunt multi arbori.*

In gradina stau pomii mai departati unulu de altulu, cá se póta produce fructe fara a fi impededati unii de altii. Dar' ei sunt pusi in óre care rendu, in ordine regulati, in padure inse stau arborii cum si unde au crescutu, unii mai aprópe, altii mai departe, asiadar' in nici o renduéla. *Asiadar' in padure sunt multi arbori si crescuti neregulatu.*

In padure sunt arbori mari, mici, grosi, subtiri, drepti, strambi, asia cum au pututu cresce de sine, fara ingrijirea omului, cum sunt asiadar' pomii din gradina. Arborii de padure sunt necultivati, pomii din gradina sunt cultivati de omu. In gradina sunt de ordinariu, meri, peri, pruni, ciresi, etc.; in padure nu sunt de acestia, acolo sunt: fagi, bradi, tei, stejari, ulmi, etc. In cate o padure vedemu numai fagi si 'i dicemu padure de fagu séu fagetu; in altu locu sunt numai bradi si 'i dicemu padure de bradu séu bradetu, unde sunt numai stejari se dice stejarisiu, unde sunt numai ulmi, ulmisiu, s. a. Ori care padure póta numirea dupa arborii ce o formézã si dupa numele locului unde se afla.

b) Folosirea arborilor de padure.

Pomii 'i plantamu in gradina pentru ca producu fructe. Unii arbori de padure inca producu fructe. D. e. fagii producu jîru, stejariulu ghinda s. a. Jîrulu si ghind'a e unu nutrementu bunu pentru porci.

1) Jîrulu si ghind'a e unu nutrementu bunu pentru porci.

Dela unii arbori folosimu fructele, dela altii lemnulu. Spune mai multe lucruri facute din lemnulu?

2) Din lemnulu arborilor facemu: case, mese, scaune, poduri s. a.

3) Din lemnulu ne face fórte multe obiecte de lipsa.

4) Din lemnulu se pregatescu si lemne de plugaria precum: pluguri, grape, cara etc.

5) Lemnulu e materialulu celu mai bunu pentru focu.

6) Din cój'a multoru arbori se face argaséla.

c) Animale selbatice. Folósele si daunele lor.

Venatorii, venátóre.

In padure sunt multi arbori. Afara de acestia mai sunt si multe animale precum: cerbi, caprióre, cióre etc. De vremu se ne apropiemu de acestea, ele

fugu séu sbóra, pentru ca se temu de omu. Animalele de casa nu se temu de omu, ba se apropiu bucurosu de elu, candu le chéma. Acestea se numescú animale domestice, acelea animale selbatice.

1) In padure sunt multe animale selbatice.

Animalele de casa, unele ne dau carne, altele lapte, altele óue etc. Capriór'a nu ne da lapte si óue, dar' ne place multu carnea ei. Totu asia a cerbului, iepurelui s. a. Dela vulpe nu folosimu nici carnea, ci numai pelea. Totu asia dela jderu etc.

2) Asiadar' animalele de padure sunt fórte folositóre.

Epurii in sa nu stau totu-déun'a in padure, cate odata vinu prin gradini si facu mari stricaciuni la pomi, 'i rodu. Vulpea adese-ori vine pela cotetiele cu gaini si gásee si le manca déca le póte. Lupii de multe ori prindú si manca oi, ba si vaci, cai s. a.

3) Unele animale selbatice facu mari daune (omului).

Macelariulu déca voiesce se taie unu bou, séu o óie, ori unu berbece, acestea le prinde elu din turma de pe campu. Inse déca amu voi se prindemu unu epure séu o caprióra etc., nu le putem prinde asia usioru, càci fugu, si déca voimu se le prindemu numai asia le putem déca le pusicamu. Omulu, care are o atare afacere se numesce venatoriu, ér' a-facerea lui se dice venátóre. Ceea ce venéza se dice venatu. Venatoriulu, candu merge la venátóre, 'i trebue pusica, prafu si glóntie (plumbu), cá se póta pusica cu ele animale selbatice. Mai ia si cate unu cane séu mai multi, cu care se caute si se prinda venatulu mai siguru si mai curendu. Acei cani se numescú cani de venatu. Care scie spune ce mai duce venatoriulu cu sine, candu merge la venátóre? Ce venéza venatoriulu?

Venatoriulu.

Venatoriulu ese, cu pusica incarcata,

La campu, la padure, se face venatu.

Elu are o traista frumosu invergata,

Si-unu ogaru-i, ce-lu duce de sfara legatu.

N'are in pusica glóntie, are miei alice!

Elu vrea prin urmare, se pusce unu epurasiu micu.

Umplutur'a ast'a, n'ar' puté se strice,

Altoru animale mai tari chiar inimicu.

Epurasiu te ascunde prin tufele dese!

Venatoriulu vine... éca te-a ochitu...

Din pusica intinsa foculu acum ese...

Ea pocnesce tare, dar' n'a nimeritu.

Epurele fuge, sanetosu se duce,

Canele 'lu urméza in sarituri mari,

E p'aci se-lu prindia si se mi-lu apuce.

Dar' padurea 'lu scapa, in ai sei tufari.

Canele se-'ntórce, de unde a plecatu,

Venatoriulu inca o ia inapoi:

Ómenii 'lu intréba in risu: „ce-ai venatu?“

„Ce-amu venatu, elu dice, totu impartu cu voi.“

D. Munti, déluri, vai, minerale.

Dintre gradini, campuri, déluri de vie, livedi, livedile stau mai jos, ér' délurile de vie mai susu. Ele se numescu déluri de vie, pentru ca sunt pe déluri. Délurile stau mai susu cá livedile si campurile. Spune mai multe déluri dinprejuru!

Nota: Intr'una tienutu, unde nu sunt déluri, acolo invetiatoriu arata mosiunóie de furnici séu de soboh, séu deséma pe tabla form'a unui délú.

Sunt si déluri inalte si unele acoperite cu paduri, acelea nu se mai numescu déluri, ci munti. Unii munti sunt fórte inalti. Spune-mi unu munte! Ce munti cunosci tu? Printre munti sunt vai, pe unde curge apa.

Partea de josu a unui munte se numesce pólele muntelui. Partea cea de susu a muntelui se numesce verfu séu culme. Partea dintre verfu si póle se numesce cóstele muntelui.

Pe unele locuri mergemu multu fara a suí vre-unu munte séu a cobóri in vre-o vale, acelea locuri sunt siesóse. Din contra déca are multe déluri se dice delosu. Prin unele parti sunt multi munti, acelea se numescu parti muntóse si locuitorii acoloru parti se numescu munteni. Locuitorii munteni nu se prea ocupa cu lucrarea pamentului, ci mai multu cu economi'a de vite si de lemne. Óre pentru ce?

Ce folosu avemu dela déluri si dela munti?

Am vorbitu mai inainte ca pe déluri, unde e caldu se plantéza vitia de vie din care se produce vinu.

1) Pe déluri se plantéza vie.

Prin locurile unde e tienutulu mai friguros, nu se plantéza vie, ci se cosesce érba séu se lasa pentru pasiune de vite.

2) Pe déluri cresce érba, care se cosesce séu se lasa cá pasiune de vite.

Pe munti sunt paduri mari de fagu, de bradu, de mesteacani etc. Folosulu padurilor 'lu cunóscemu.

3) Pe multi munti sunt paduri.

Cutitulu, furcutiele, topórele, plugulu, sap'a etc. sunt facute din feru. Banii nostri sunt de argintu séu de auru séu de arama. Ferulu, aurulu, argintulu, aram'a etc. se numescu metale. Metalele sunt asiadar' fórte folositóre. Ele se scotu din pamentu, dar' nu din siesuri ci din munti.

4) Din munti se scotu multe metale.

Totu din munti se scóte si sarea, care ne este de mare lipsa. Locurile de unde se scotu metalele se numescu bai, ocne séu mine, si ce se scóte din mine se dicu minerale. Pétr'a, cret'a, lutulu, inca sunt minerale. Cum se inmultiescu animalele? Dar' plantele? Dar' mineralele inmultiescu-se séu nu?

(Va urmá).

Istori'a Aritmeticei si principiile fundamentali la tractarea Aritmeticei in scól'a poporala.

(Disertatiune tienuta in adunarea generala a „Reuniunii invetiatorilor románi din Tiér'a Bârsei“ la 26 Aprile 1880 in Zernesti) de

Dometiu Dogariu,

invetiatoriu la scól'a primara din Satulungu.

(Fine).

c) Cu câtu trece 12 preste 9? (cu $1 + 2$ séu 3). Cu câtu este 9 mai indereptu facia de 12? (cu $2 + 1$ séu 3). Câtu de mare este diferinti'a asia dara intre 9 si 12).

Totu asia au de a-se tractá si urmatórele casuri:

$$12 = 8 + (2 + 2) \text{ séu } 8 + 4$$

$$= 7 + (3 + 2) \text{ séu } 7 + 5$$

$$= 6 + (4 + 2) \text{ séu } 6 + 6$$

$$= 5 + (5 + 2) \text{ séu } 5 + 7$$

$$= 4 + (6 + 2) \text{ séu } 4 + 8$$

$$= 3 + (7 + 2) \text{ séu } 3 + 9$$

$$= 2 + (8 + 2) \text{ séu } 2 + 10$$

Dupa atari esercitii intuitive urméza totu acestea fara intuitiune, liberu in minte. Se intréba:

a) Câtu trebuie se mai punu langa 8, cá se am 12? ($2 + 2$ séu 4), câtu langa 6? ($4 + 2$ séu 6) etc.

Cum adaugemu 9 si 3? ($9 + 1 = 10 + 2 = 12$). Cum $7 + 5$? ($7 + 3 = 10 + 2 = 12$). Cum $5 + 7$? $8 + 4$? $3 + 9$? $6 + 6$? $4 + 8$?

b) Cum luamu 5 din 12? (Mai antaiu 2, apoi inca 3; 2 din 12 remanu 10, si 3 din 10 remanu 7). Cum 9 din 12? (Mai antaiu 2, apoi inca 7; 2 din 12 remanu 10, si 7 din 10 remanu 3) etc.

Câtu este $12 - 3$? $12 - 5$? $12 - 8$? $12 - 6$? $12 - 4$? etc.

c) Câtu este $7 - 7$? $12 - 7$? Câtu este dar' diferinti'a intre 7 si 12? Câtu e diferinti'a intre 9 si 12? 12 si 8? 6 si 12? etc.

2. Mesurarea cu numerii fundamentali.

$$12 = ? \times 1? \quad 10 = 10 \times 1; \quad 12 = 10 \times 1 + 2 \times 1 \text{ séu } 12 \times 1.$$

$$12 = ? \times 2? \quad 10 = 5 \times 2; \quad 12 = 5 \times 2 + 1 \times 2 \text{ séu } 6 \times 2. \text{ Séu:}$$

$$2 = 1 \times 2; \quad 4 = 2 \times 2; \quad 6 = 3 \times 2 \text{ etc.}$$

$$12 = 6 \times 2. \quad 12 = ? \times 3? \quad 9 = 3 \times 3; \quad 12 = 3 \times 3 + 1 \times 3 \text{ séu } 4 \times 3. \text{ Séu:}$$

$$3 = 1 \times 3; \quad 6 = 2 \times 3; \quad 9 = 3 \times 3; \quad 12 = 4 \times 3, \text{ si asia mai departe pana la}$$

$$12 = ? \times 10? \quad 10 = 1 \times 10; \quad 12 = 1 \times 10 + 2 = 10 + 2.$$

Esecutarea din partea scolariloru:

$$12 = 12 \times 1$$

$$12 = 6 \times 2$$

$$12 = 4 \times 3 \text{ etc.}$$

Tractarea: Cum ati descompusu mai intaiu numerulu 12? (In 12×1). Câtu este 12×1 ? De

câte ori se află 1 în 12? A cât'a parte este 1 în 12? Cătu este $\frac{1}{12}$ din 12?

12, de câte ori este 2 (adaugeti 6×2 la olalta). Cătu este 6×2 ? De câte ori putem lua 2 din 12? De câte ori se află 2 în 12? A cât'a parte este 2 din 12? Cătu este $\frac{1}{6}$ din 12?

Din câti 3 consta 12? Adaugeti 4×3 la olalta! Cătu este 4×3 ? De câte ori se pôte lua 3 din 12? De câte ori se află 3 în 12? A cât'a parte este 3 din 12? Cătu este $\frac{1}{4}$ din 12?

12 este de câte ori 4? Adaugeti 3×4 la olalta! Cătu este 3×4 ? De câte ori se pôte lua 4 din 12? De câte ori se cuprinde asiadara 4 în 12? A cât'a parte este 4 din 12? Cătu este $\frac{1}{3}$ din 12?

12 este de câte ori 5? Cătu este $2 \times 5 + 2$? De câte ori se pôte lua 5 din 12? De câte ori se cuprinde 5 în 12? (de 2 ori si mai remanu 2) etc. etc.

Esecutarea din partea scolarilor se va face numai în acele casuri, unde numarul se pôte descompune numai în parti egale. Asia ei voru însemná:

$$\begin{aligned} 12 &= 12 \times 1 \\ &= 6 \times 2 \\ &= 4 \times 3 \\ &= 3 \times 4 \\ &= 2 \times 6 \end{aligned}$$

Aceste se potu face intuitive elevilor si la masin'a de calculatiune, asia d. e.

o.o.o.o.o.o.o.o.o.o.o.o	$12 \times 1 = ?$	$\frac{1}{12}$ din 12 = ?
o.o	$1 : 12 = ?$	
o.o.o.o.o.o.o.o.o.o.o.o	$6 \times 2 = ?$	$\frac{1}{6}$ din 12 = ?
o.o	$2 : 12 = ?$	
o.o.o.o.o.o.o.o.o.o.o.o	$4 \times 3 = ?$	$\frac{1}{4}$ din 12 = ?
o.o	$3 : 12 = ?$	
o.o.o.o.o.o.o.o.o.o.o.o	$3 \times 4 = ?$	$\frac{1}{3}$ din 12 = ?
o.o	$4 : 12 = ?$	
o.o.o.o.o.o.o.o.o.o.o.o	$2 \times 5 + 2 = ?$	$\frac{1}{5}$ din 10 = ?
o.o	$5 : 12 = ?$	
o.o.o.o.o.o.o.o.o.o.o.o	$2 \times 6 = ?$	$\frac{1}{2}$ din 12 = ?
o.o	$6 : 12 = ?$	

Recapitulatiune (in ór'a viitoare).

a) În cari parti egale se pôte descompune 12? (În 12×1 , 6×2 , 4×3 , 2×6). 12 este de câte ori 1, 2, 3, 4, 6?

b) Care numeru trebuie se-lu iau de 2 (6, 4, 3) ori, cá se am 12?

c) De câte ori se afla 2 (6, 4, 3) în 12? Care numeru este în 12 de trei ori (6 ori, 4 ori, 2 ori)? 12 este de câte ori mai mare, decâtu 6? decâtu 4? etc.

d) A cât'a parte este 6 (4, 3, 2, 1) din 12? Cătu este $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{1}{6}$, $\frac{5}{6}$ din 12? *

La acestu numeru va zabovi invetiatoriulu timpu îndelungatu, facendu-i pe scolari cunoscuti cu partile anului si a ducinei.

a) 12 luni = 1 anu;	b) 1 anu = 12 luni;
6 n = $\frac{1}{2}$ n	$\frac{1}{2}$ n = 6 n
4 n = $\frac{1}{3}$ n	$\frac{1}{3}$ n = 4 n
3 n = $\frac{1}{4}$ n	$\frac{1}{4}$ n = 3 n
2 n = $\frac{1}{6}$ n	$\frac{1}{6}$ n = 2 n
1 n = $\frac{1}{12}$ n	$\frac{1}{12}$ n = 1 n
8 n = ?	$\frac{2}{3}$ n = ?
9 n = ?	$\frac{3}{4}$ n = ?

Totu asia si cu ducin'a.

Acum urméza teme practice, aplicate la tóte speciile (operatiunile).

3. Metrulu si decimetrulu.

1 m + $\frac{2}{10}$ m, scrisu 1.2 m.

Ce însemnéza cifr'a cea mare 1? Ce cifr'a cea mica a 2-a dupa punctu. Cum se cetesce asiadara? (1 m si $\frac{2}{10}$ m séu 1 m 2 dm).

În urm'a acestoru tractari urméza temele, ce au se se dee eleviloru a-le resolví acasa. *)

12 = 10 + 2	11 + 1 = 12	12 - 1 =
12 = 6 + .	10 + . = 12	12 - 2 =
12 = 8 + .	9 + . = 12	12 - 4 =
12 = 4 + .	6 + . = 12	12 - 10 =
12 = 2 + .	4 + . = 12	12 - 3 =
12 = 9 + .	8 + . = 12	12 - 6 =
12 = 7 + .	5 + . = 12	12 - 8 =
12 = 5 + .	3 + . = 12	12 - 5 =
12 = 3 + .	7 + . = 12	12 - 9 =
12 = 11 + .	2 + . = 12	12 - 7 =
6 + 4 + 2 =	2 x 4 + 3 =	
5 + 3 + 4 =	2 x 3 + 6 =	
3 + 2 + 7 =	4 x 3 + 4 =	
2 + 7 + 3 =	6 x 2 - 8 =	
4 + 4 + 4 =	6 x 2 - 5 =	
12 - 5 - 3 =	3 : 12 =	
12 - 4 - 7 =	4 : 12 =	
12 - 3 - 6 =	7 : 12 =	
12 - 7 - 5 =	8 : 12 =	
12 - 4 - 6 =	9 : 12 =	

Pentru unu despartiamentu superioru alu scólei poporale voiu tractá dupa Grube mai intaiu nescce teme cu referintia la form'a calcului pe tabela, apoi doue teme practice cu numeri aplicati.

A. Calcululu cu numeri curati.

1) Cătu este 3×3213 ?

$$\begin{aligned} 3 \times 3213 &= 3 \times 3000 = 9000 \\ &3 \times 200 = 600 \\ &3 \times 10 = 30 \\ &3 \times 3 = 9 \\ &\hline &9.639 \end{aligned}$$

*) Atari teme nu cuprinde manualulu nostru pomenitu în not'a d'înainte, de órece noi dupa parerea aretata din partea comisiunei esaminatóre am imprimatu cursulu de aritmetica numai cu anulu alu doilea, încependu dela numerii 20-100, dar' la cerinti'a fratiloru colegi putemu imprimá chiar si partea acést'a, care lipsesce, adeca cu numerii 1-20.

*) Eta întielesulu, ce-lu au frangetile si cum au de a se tractá ele la fia-care numeru. Eta dara motivulu, care ne-a îndemnatu a-le pune si în manualulu de Aritmetica pentru elevii din anulu alu doilea de scóla, edata de mine dimpreuna cu colegulu Joanu Dariu. Esperinti'a a doveditu, ca ele nu trecu preste cerulu de desvoltare alu eleviloru, dar' din contra, tractate cum se cade, desvóla si age-rescu de minune facultatea cugetatóre a eleviloru.

Mai scurtu: 3213

$$\begin{array}{r}
 3 \times \\
 \hline
 9 \\
 30 \\
 600 \\
 9000 \\
 \hline
 9639
 \end{array}
 \quad
 \begin{array}{l}
 \text{si mai scurtu: } 3213 \quad \text{séu: } 3213 \\
 \times 3 \\
 \hline
 9 \text{ prod. un. } 9639 \\
 3 \text{ prod. diec.} \\
 6 \dots \text{ prod. sut.} \\
 9 \dots \text{ prod. miiloru.} \\
 \hline
 9639 \text{ prod. generalu.}
 \end{array}$$

2) Divisiunea:

a) Fara restu.

$$3 : 15936 = 3 : 15000 + 900 + 30 + 6.$$

$$3 : 15000 = 5000$$

$$3 : 900 = 300$$

$$3 : 30 = 10$$

$$3 : 6 = 2$$

$$3 : 15936 = 5312$$

$$\text{Mai scurtu: } 3 : 15936 = 5000$$

$$\begin{array}{r} 15000 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \hline = 936 \quad 300 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 900 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \hline = 36 \quad 10 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 30 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \hline = 6 \quad 2 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 \quad 5312 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \hline = \\ \hline \end{array}$$

$$\text{Mai scurtu: } \quad \text{séu: } 3 : 15936 = 5312$$

$$3 : 15936 = 5 \dots \quad 15 \dots$$

$$\begin{array}{r} 15 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 9 \dots \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 \dots \quad 3 \dots \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 9 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 9 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 3 \dots \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 3 \dots \quad 1 \dots \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 3 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 6 \quad 2 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 6 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 5312 \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} 6 \\ \hline \end{array}$$

Si mai scurtu: $3 : 15936$ intregulu.

$$\begin{array}{r} 5312 \text{ partea.} \\ \hline \end{array}$$

$$\text{séu in forma de frangere: } \frac{1596}{3} = 5312$$

b) Cu restu.

$$7 : 59634 = ?$$

$$59634 = 59000 + 600 + 30 + 4.$$

$$7 : 59000 = 8000$$

$$\begin{array}{r} 56000 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \hline 3000 \\ \hline \end{array}$$

$$7 : 3600 = 500$$

$$\begin{array}{r} + 600 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 3500 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 100 \\ \hline \end{array}$$

$$7 : 130 = 10$$

$$\begin{array}{r} + 30 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 70 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 60 \\ \hline \end{array}$$

$$7 : 64 = 9$$

$$\begin{array}{r} + 4 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 63 \\ \hline \end{array}$$

$$7 : 1 = 1/7$$

$$= 8519 \frac{1}{7}.$$

Mai scurtu:

$$7 : 59634 = 8519 \frac{1}{7}.$$

$$\begin{array}{r} 56 \dots \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 36 \dots \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 35 \dots \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 13 \dots \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 7 \dots \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 64 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 63 \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} 1/7 \\ \hline \end{array}$$

$$\text{séu: } \frac{59634}{7} = 8519 \frac{1}{7}.$$

B. Calcululu cu numeri aplicati.

1. Cate bataturi de clopotu face orologiulu de turnu in 24 ore? *)

a) Ce ti-s'a datu de calculatu in acestu exemplu?

Timpulu in care s'a intemplat bataturile de clopotu, anume in 24 ore.

Ce sci despre bataturile clopotului dela orologi?

Orologiulu bate in ór'a prima 1, in a dou'a 2 s. a. m. pana la 12; dupa aceea incepe éراس a bate 1 pana candu va bate 12.

b) Despre ce esti intrebatu?

Despre bataturile de clopotu, ce le face orologiulu in 24 ore.

Pentru ca orologiulu bate numai pana la 12, asia ce vei calculá mai intaiu?

Numerulu bataturiloru de clopotu in 12 ore?

Si cum vei aflá bataturile de clopotu in 24 ore?

Déca voiu luá de 2 ori numerulu bataturiloru de clopotu dela 12 ore.

c) Catu de mare este numerulu bataturiloru de clopotu dela 12 ore?

$$1 + 2 + 3 + 4 + 5 + 6 + 7 + 8 + 9 + 10 + 11 + 12 = 78 \text{ bataturi.}$$

Catu dela 24 ore?

$$2 \times 78 = 156 \text{ bataturi.}$$

1) Cum se are numerulu bataturiloru de clopotu dela 24 ore, la cele dela 12 ore?

2) Catu este diferinti'a intre bataturile de clopotu acelu dela 11 ore si dela 12 ore?

3) Cate bataturi de clopotu a facutu orologiulu dupa 15 ore?

$$78 + 1 + 2 = 81.$$

2. Avereá unui omu a statu inainte de erumperea unui focu din 34.530 de florini, si dupa acela din 6.594 florini. Catu a perdutu elu prin acestu incendiu infricosiatu?

a) Prin ce cunosci tu, ca omulu a perdutu prin incendiu?

Prin aceea, ca elu inainte de incendiu a avutu mai multi bani cá dupa incendiu.

Cata avere ar' fi trebuitu se aiba dupa incendiu, déca ar' fi disu, cá n'a perdutu nimicu?

Elu ar' fi trebuitu se aiba dupa incendiu totu 34.580 florini.

*) Dupa Disterweg si Heuser.

Cata avere a avutu elu dara?

Elu a avutu 6.594 florini.

b) Ce va numi elu perderea s'a, déca va numerá banii dupa incendiu si-i va esi numái 6.594 fl.?

Aceea, ce 'i lipsesce din acést'a suma pana la 34.580 florini.

Despre ce esti intrebatu?

Catu trebue se mai adauga omulu acela langa 6.594 fl., cá se aiba 34.580 fl.?

c) Cum affi acést'a?

Déca voi numerá inainte dela 6.594 fl. pana la 34.594 fl. — séu déca voi subtrage din 34.580 fl. 6.594 florini.

Operéza pe cea d'intai!

6.594 sunt 65 de sute si 94 de unimi. Cá se implinescu sut' a 66-a trebue se mai adaugu la 94 inca 6 unimi. $34.580 = 345 \text{ sute} + 80 \text{ unimi}$, deci langa 66 de sute 'mi mai trebuescu inca $34 + 245 \text{ sute} + 80 \text{ unimi}$; $34 + 245 = 279$ de sute, langa cele 80 de unimi mai vinu cele 6 unimi = 86 unimi. Asia dar' langa 6.594 trebue se mai adaugu inca 279 sute + 86 unimi = 27.986, cá se-mi ésa sum'a de 34.580. Prin urmare omulu a perdutu prin incendiu 27.986 fl.

1) Cum ai se esprimi perderea acelu omu prin numerii dati?

Omulu a perdutu 34.580 fl. — 6.594 fl.

Séu perderea a fostu egala carei diferintia?

Egala diferintiei intre averea d'intai si din urma.

2) Arata totu in acestu modu sum'a perduta, care facea mai multu decatú averea remasa?

3) Asiédia perderea cá cunoscuta si averea din urma cá necunoscuta! Cum suna acum tem'a?

Averea unui omu inainte de erumperea unui focu a fostu 34.580 fl. Prin incendiu a perdutu 27.986 fl. Cata avere are elu acum?

Cum calculezi tu acést'a?

4) Asiédia totu in acelasi modu sum'a averei celei de intai cá necunoscuta.

Acést'a este totu, ce am voitu a Ve disertá cu ocasiunea adunarei nóstre. Din aceste s'a pututu convinge fia-care din noi, ce cale lunga si osteniciósa are se strabata unu invetiatoriu pentru cá se-si póta implini cu scumpetate misiunea s'a. Deci in locu de a ne tanguí, ca chinulu si ostenél'a nóstra nu este destulu de replatita, se ne mangaiemu cu sperantia, ca datori'a nóstra este santa si scopulu nostru este sublimu. Se ne silimu dara, fratiloru colegi, a ne implini chiemarea nóstra cu destula conscientiositate, se delaturamu din scóla totu mecanismulu omoritoriu de spiritu si se-lu inlocuimu prin cultur'a, ce o pre-tinde starea poporului si interesulu publicu.

Incheiu dar' prin cuvintele salvatorului: „Cercati si veti aflá, bateti si Vi-se va deschide.“

Unu monumentu cuviinciosu lui Andreiu Muresianu.

I.

Onorabila Redactiune!

La propunerea motivata a comitetului ei, adunarea generala a Asociatiunei transilvane pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu, tienuta la Turd'a in Augustu 1880, a decisu in unanimitate, cá dupa amenare de 16 ani se se ridice in fine deasupra osaminteloru neuitatului nostru bardu Andreiu Muresianu monumentulu promis de multu umbrei acestuia. Dara modest'a colecta vechia de 442 fl. nici pe de parte nu ajunge la realizarea scopului maretiu. Spre a inmultí acést'a suma s'a aflatu cu cale, cá pe langa alte mesuri luate deja de catra comitetu se ceremu succursulu intregului publicu romanu si cu deosebire ajutoriulu pressei nóstre nationale.

Avendu a ne implini in tóte punctele datorinti'a impusa asupra nóstra, venimu deci prin acést'a a rugá pre Onorabil'a Redactiune cá se binevoiesca a dá locu in colónele diuariului ce redige, alaturatului apelu inaintatu la timpulu seu catra onorabilele directiuni ale despartieminteloru Asociatiunei.

Cunoscundu pietatea, de care sunteti petrunsi pentru memori'a fericitului Andreiu Muresianu, nu ne indoimu cá Ve veti folosí de acést'a ocaziune spre a indemná si din partea D-Vóstre pre confrati cá se binevoiesca a contribuí la adaugerea modestului fondu aretatu mai in susu, deschidiendu si D-Vóstra o lista de subscriptiuni, alu carei resultatu se va publicá si de catra comitetulu Asociatiunei indata ce i se va face cunoscutu.

Pre langa cari remanemu

Din siedinti'a comitetului Asociatiunei transilvane.

Sibiiu, 28 Februaru 1881.

Ai Domnia-Vóstra stimatori

Jacobi Bolog'a
vice-pres.

G. Baritiu
secret.

II

Onorate Domnule!

Din ratiociniile Asociatiunei transilvane publicate pe anulu 1879/80 si impartite pe la despartiemintele nóstre, Ve este cunoscutu, cá pentru ridicarea unui monumentu in memori'a lui Andreiu Muresianu iubitulu si neuitatulu bardu alu natiunei romane, se afla depusa la cas'a Asociatiunei modest'a suma de 442 fl. 49 cr. v. a. adunata din colectele dela 1864, si din interesele acelora.

Adunarea generala din Turda, care s'a ocupatu de planulu ridicarei acelu monumentu, a vediutu fórté bine, cá cu o suma atatu de mica nu se póte castigá vre-unu lucru de arta, care se merite numele de monumentu. Din acést'a cauza subscrisulu comitetu fú auctorisatu, cá in casu de necesitate se mai adauga 200 fl. spre acelasi scopu din averea Asociatiunei; i-a comisu

totu-odata, cá se deschida o colecta in sinulu natiunei, din carea fondulu monumentului se crésca la o suma multu mai considerabila. S'a sciutu adeca din capulu locului, cá o pétra ce ar' meritá se fia óresi cum considerata cá monumentu, are se coste celu puçinu 2000 fl. Comisiunea esmisa din sinulu acestui comitetu punendu-se in relatiuni de aprópe cu întreprindietori si artisti speciali, dupa tóte informatiunile luate, s'a cunoscutu cá scopulu doritu nu se póte ajunge fara o nóua colecta.

Sunteti deci invitati, cá impreuna cu subcomitetulu despartimentului se binevoiti a stá intru ajutoriu comitetului centralu inca si in acést'a misiune data lui de catra adunarea generala.

Dupa 16 ani trecuti dela mórtea lui Andreiu Muresianu, terminulu ridicarei monumentului din cestiune, pana in 15/27 Augustu 1881 deveni peremptoriu.

Nu ne indoimu, cá veti deschide si D-Vóstra o lista de colecta spre scopulu susu aretatu, si prin in-fluinti'a binefacatóre, de care Ve bucurati, veti reflectá cu aceea ocasiune pre confratii nostri, cá Andreiu Muresianu a meritatu in gradu eminent de natiune si patria, prin urmare cá si-a castigatu unu dreptu la gratitudinea posteritatii, nu numai cá poetu si in casuri anumite cá profetu alu ei, ci si cá fostu profesorul la o multime de tineri romani între anii 1838 pana la 1849, apoi si cá cultivatoriu alu limbei nationale între cele mai grele împrejurari, in fine cá pre elu, cá si pre alti cati-va din acelu periodu, in care s'au decisu destinele atatoru popóra, »l'au mancatu zelulu natiunei.«

Intru asteptarea unui resultatu din cele mai dore, Ve salutamu cu tóta stim'a.

Din siedinti'a comitetului
Associatiunei transilvane pentru literatur'a
romana si cultur'a poporului romanu.

Sibiu, 15 Ianuaru 1881.

Jacobu Bolog'a m. p.
presiedinte.

Gergiu Baritiu m. p.
secretariu.

Not'a redactiunei. Ne unimu si noi vócea nóstra cu a onorabilului comitetu din Sibiu spre a ne adresá in specialu catra onorabilii nostri lectori rugandu-i: se nu pregete a contribuí si densii si a face si pre altii se contribuiesca, multu puçinu, catu le va dá man'a, pentru a se ridicá unu monumentu cuviinciosu bardului Andreiu Muresianu, carele ni-a datu clasicele poesii cá: »Destépta-te Romane,« »Glasulu unui Romanu,« »Trecut'a umbr'a legii,« »Martirii Romani-meí« etc. etc.

Contribuiri se primescu la subscris'a redactiune, se voru cuitá in »Scól'a Romana« si se voru transpune onorabilului Comitetu in Sibiu.

Din Romani'a.

Regulamentu si Instructiuni pentru revisorii scolari de judetie.

Art. I. Spre a priveghiá si controlá invetiamentulu publicu din scótele primare urbane si rurale, se numescu revisori scolari, cu indatoririle si atributiunile specificate in articoliu urmatori.

Art. II. In fia-care judetiu alu tiei va fi cate unu revisoru.

Art. III. Resiedinti'a revisorului va fi in capital'a judetiului, obligatu fiindu fia-care a avé o cancelaria si a tiené archiv'a in regula si registrulu de intrare si espedarea cartiloru in cea mai buna ordine.

Art. IV. Revisorulu este datoriu a visitá fia-care scóla rurala, din judetiulu seu, déca nu de mai multe ori, celu pucinu odata pe luna, ér' scótele urbane, fiindu mai la indemana, le va visitá de mai multe ori.

Art. V. Resultatulu fia-carei revisiunii, fia la scóla rurala, fia urbana, se va insemná de revisorulu detaliatu in registrulu de revisiune, ce trebuie se se afle in cancelari'a ori carei scóle, specificandu-se a nume defectele si lipsele, ce se voru constatá, fia in partea morala séu materiala a scólei, precum si mesurile recomandate a se luá pentru ridicarea acelu defecte si lipse, intemperate la revisiunea facuta.

Art. VI. Spre a dá mai multa importantia si eficacitate revisiunii, revisorulu va invitá se ia parte la acést'a operatiune si primariulu comunei, preotulu si alte persóne de consideratiune locuitoare in comuna si facia cu aceste persóne va constatá resultatulu revisiunii in registrulu respectivu, subscriindu si persónele, cari au fostu facia.

Art. VII. Cea d'intaiu preocupatiune a revisoriloru la revisuirea scóleloru, mai cu séma a celoru rurale, va fi de a constatá, déca scól'a este bine populata cu scolari, dupa numerositatea familiiloru din comuna, déca mesurile luate si dictate de lege, pentru constringerea parintiloru de a-si trimite copii la scóla, se esecuta cu seriositate, si intr'unu cuventu déca legea obligativitatiei instructiunei este o realitate si nu o litera mórta.

Art. VIII. Spre a se convinge de starea populatiunei scólei, revisorii voru consultá matricul'a, in care se inseriu scolarii la inceputulu anului, observandu cu atentiune, déca acést'a matricula se tiene in regula, si déca inserierea scolariiloru este facuta in ordine cuviinciósa, cu tóte observatiunile necesare. Dupa acést'a, va consultá catalógele lunare ale fia-carei clase, spre a se incredintiá despre numerulu scolariiloru, cari frecuentéza scól'a, observandu absentiele loru si cautandu a se informá despre motivele acestoru absentie, atatu in privinti'a scolariiloru, cari s'au inserisu, dar' au parasitu clas'a, catu si ale acelu cari frecuentéza clas'a.

Art. IX. Principalul obiectu de revisiune alu ori-carei scóle va fi progresulu scolariloru la invetiatura. Pentru acestu scopu, revisorulu nu se va multiamí a ascultá numai propunimentulu invetiatoriului séu alu institutorului, ci va esaminá si singuru, atatu pe scolarii incepetori, catu si pe cei mai inaintati in clase, propunendu-le diferite intrebari asupra materiiloru invetiate.

Art. X. Citirea buna si cu intielesu si scrierea caligrafica fiindu bas'a a tóta instructiunea, revisorulu va pune mare staruintia pe langa invetatori si institutori, cá si ei, la rendulu loru, se se silésca a face pe scolari de a se perfectoná in aceste conditiuni absoluta necesari la invetiatura.

Art. XI. Program'a de studii, care trebue a fi lipita pe parete in fia-care clasa, fiindu norm'a dupa care invetiatoriulu séu institutorulu este obligatu a propune materiile de invetiatura, revisorulu va fi cu atentiune, cá aceea programa se fia observata si esecutata intocmai, atatu in privinti'a dileloru, catu si a óreloru, pe care sunt distribuite materiile.

Art. XII. Fia-care scóla rurala séu urbana avendu unu registru de presentia, in care invetatorii si institutorii insemnéza ór'a de intrare si cea de esire din clasa in tóte dilele de scóla, revisorulu va controlá tot-déun'a acestu registru si va cautá a se convinge déca insemnarile dintr'insulu sunt esacte.

Art. XIII. Metodulu bunu si anume celu intuitivu fiindu garanti'a cea mai sigura a progresului instructiunei, revisorii voru fi cu cea mai mare atentiune a observá atatu din respunsurile scolariloru, catu si din proponimintele invetatoriloru si institutoriloru, déca acestia propunu scolariloru lectiunile numai in unu modu mechanicu, silindu-i a invetiá pe de rostu ceea ce stá in carte, fara a intielege, séu déca cauta a desvoltá inteliginti'a scolariloru, inspirandu-le gustu pentru studiu si facendu-i se cugete si se se instrueze prin ei insisi.

Art. XIV. Revisorii voru fi cu deosebita privighiere, cá cartile didactice ce se afla in manile scolariloru se nu fia altele de catu cele aprobate de ministeriulu instructiunei publice si introduse in scólele primare rurale si urbane.

Art. XV. Observarea punctuala si paz'a dispositiuniloru regulamentului pentru scólele primare asigurandu ordinea si progresulu fia-carei scóle, revisorii voru cautá a se convinge, déca invetatorii si institutorii se se conformeze intocmai cu prescrierile acelu regulamentu in privinti'a frecuentatiunei scolariloru, a conduitei loru in clasa, a curatieniei loru, a pastrarei cartiloru didactice si a caetelor de caligrafia, precum si a observarei datoriloru religioése, si preste totu a purtarei loru in societate.

Art. XVI. Disciplina fiindu sufletulu instructiunei si aplicata cu ratiune si totu de-odata cu severitate, avendu de scopu cá scólele se produca societatiei

ómeni cari se tiena la ordine, atatu in afacerile loru private, catu si in cele publice ale statului, revisorii voru fi cu cea mai mare priveghiere, cá acestu factoru alu moralitatii private si publice se se mantiena in tóte scólele in tóta rigórea, observandu cu luare aminte, déca scolarii se deprindu cu regul'a si disciplin'a si déca invetatorii si institutorii sunt la inaltimea misiunei loru, de a desvoltá in scolari nu numai facultatile loru intelectuale, ci si dispositiunile morale.

Art. XVII. Esempululu invetatoriloru si a institutoriloru fiindu o norma de conduita pentru scolari, revisorii voru studiá temperamentulu, caracterulu si purtarea loru, atatu in scóla facia cu scolarii, catu si in societate, observandu cu atentiune, déca ei se bucura intre scolari de autoritatea cuvenita si in societate de stim'a concetatiuniloru, cari 'si incredintiéza copii instructiunei si educatiunei loru.

Art. XVIII. Revisorii voru fi cu cea mai mare atentiune de a observá, déca invetatorii si institutorii, afara de indatoririle loru in scóla si catra scolari, se ocupa a-si intinde sfer'a cunoscintelor loru, déca studiéza, traducu carti, invétia limbi streine si déca in tóte modurile se silescu a se perfectoná si a-si imbunatatí starea loru intelectuala si morala, si prin acést'a a deveni mai capabili si mai apti pentru implinirea cu demnitate si cu succesu a postului didacticu ce li-s'a incredintiatu.

Art. XIX. Osebitu revisorii voru fi cu luare aminte asupra invetiatóreloru si institutricelor dela scólele de fete, cá conduita loru, facia cu fetele in clasa si afara in societate se fia modesta, imbracamintea simpla si fara luxu, pentru cá nu eseemplulu reu, ce potu dá fetelor, se patrundia in societate spre a o corumpe.

Art. XX. Asupra lucrului de mana ce se invétia in scólele de fete in tóte dilele dupa amédi, revisorii voru priveghiá cá institutricele si invetiátorele se nu ocupe pe fete numai cu lucruri desierte si de luxu ci mai multu cu cusaturi, impletituri si carpituri folositoare pentru economia si necesitatile vietiei casnice.

Art. XXI. Ori-ce observatiune voru face revisorii la revisiunea invetatoriloru si institutoriloru asupra modulului cum conduc scól'a si clas'a respectiva, asupra metodului in proponiminte, asupra disciplinei si asupr'a conduitei, voru fi cu luare aminte la revisiunea urmatóre de a constatá déca acele observatiuni au avutu rezultatulu asteptatu si déca au servitu spre a se indreptá defectele constatate.

Art. XXII. Déca revisorii voru avea motivu de a dá invetatoriloru séu institutoriloru povetie, a-le face observatiuni séu chiar conformu legei, a-le dá avertismente pentru abatere séu calcari de datorile loru, se voru feri de a face acést'a in publicu, in clasa si inaintea scolariloru, ci tot-déun'a in secretu intre patru ochi, spre a nu le compromite demnitatea si a-le vatemá onorea proprie si a-i descuragiá.

Art. XXIII. Cându revisorii, dupa dóue séu trei revisiuni, se voru incredintiá, ca invetiatorii si institutorii, carora le-au datu povetie, le-au facutu observatiuni séu le-au datu chiar avertismente, nu si-au coresu conduit'a si continua pe drumulu apucatu de a compromite caracterulu si demnitatea didactica, se voru adresá prin raportu la ministeriulu instructiunei publice, spre a se luá dispositiunile necesare.

Art. XXIV. Absentiele dela clasa ale invetiatorilor si institutorilor findu o mare dauna pentru progresulu scólei si o sdruncinare a disciplinei scolare, revisorii voru fi rigurosi in constatarea acelu absentie, observandu déca ele sunt motivate cu concediu acordatu in regula séu justificate cu cauza de fortia majora recunoscuta de lege.

Art. XXV. Alu doilea obiectu alu revisiunei este localulu scólei. Revisorii atatu la scóele primare rurale catu si la cele urbane, voru priveghiá cá localele scóleloru se fia bine situate, spatióse, luminóse si se corespundia la tóte conditiunile didactice si igienice, asemenea se fia dotate cu tóte mobilele necesare unei scóle precum: mese, banci, table negre si altele. Numai puçinu se voru interesá a priveghiá salubritatea, in care se tiene scól'a, informandu-se déca érn'a se incaldiescu clasele si déca tóta starea materiala a edificiului corespunde scopului, pentru care este destinat.

Art. XXVI. Candu revisorii voru observá ca la localele de scóla se afla lipse, care impiedica functionarea regulata a lor, se voru adresá catra primariile locale pentru tóte reparatiunile ce voru fi necesarie a se face, si candu aceste autoritati, caroru le incumbu ingrijirea de scóele publice din comunele lor, ar' negligá efectuarea inbunatatiriloru reclamate, revisorii se voru adresá mai intaiu catra sub-prefectulu respectivu séu catra prefectulu judetiului, si candu aceste autoritati nu se voru interesá de cauza, voru raportá ministeriului instructiunei publice, cerendu indreptare.

(Finea va urmá).

Reuniunea Mariana.

Adunarea generale a reuniunei mariane se va tiené in Borgo-Tiha la 5. si 6. Juniu 1881 prelunga urmatori'a

Programa:

1. Membrii asista in corpore la celebrarea cultului divin.
2. Cuventu de deschidere rostitu de catra presiedinte.
3. Raportulu comitetului si alu casariului.
4. Alegerea comisiunei censuratórie de socotelele reuniunei si a celei critisatórie.
5. Importanti'a studiului scientieloru naturale in scóelele poporale. Disertatiune.
6. Cari sunt relele, ce impiedeca inaintarea invetiamentului si cari ar' fi mijlócele spre delaturare? Disertatiune.

7. Insemnatarea pracsei in scól'a poporala. Disertatiune.
8. Ce se se propuna in scól'a poporala din computu dupa impregiarile in cari se afla ea in diu'a de astadi.
9. Din scriptologia: desvoltarea sunetului „b^c”. O prelegere practica.
10. Din invetiamentulu intuitivu: unu representante din grup'a pesciloru. O prelegere practica.
- II. Alte tractate, ce se voru insinuá la timpulu seu la comitetu.

Comitetulu reuniunei mariane.

Naseudu, 20 Martie 1881.

Presiedintele:

M. Popu.

Secretariulu:

Petru Tofanu.

Program'a

obiecteloru pertractande in adunarea I-ei reuniuni filiali, tienende in Mocodu la 8 Maiu 1881 st. n.

- I. Participare la sierbitiulu divin.
- II. Cuventulu de deschidere.
- III. O prelegere practica din religiune: antani'a cerere din rogatiunea Domnului.
- IV. O prelegere practica din computu: prim'a prelegere din adaugerea cu cifre.
- V. Invetiamentulu intuitivu aplicatu la I. pies'a de cetera „Cartea” din ABCedariulu lui I. Popescu.
- VI. Unu tractatu teoreticu de invetiatoriulu localu: geograf'a si istori'a comunei Mocodu.
- VII. Alte tractate insinuate.
- VIII. Datele recerute de § 14. alu regulamentului.

Naseudu, la 10 Aprile 1881.

Presiedintele:

Cosma Anc'a.

Notariulu:

Jacobi Popu.

Varietati.

(Date statistice) despre populatiunea comuneloru din fostulu districtu alu Naseudului pe bas'a conscriptiunei din urma:

1. Cerculu Naseudului.

Mocodu 796, Zagra 1093, Poieni 495, Plaiu 403, Gaureni 270, Mititei 607, Runcu 928, Salv'a 1419, Hordou 682, Bichigi 766, Telciu 2410, Romuli 650, Naseudu 2453, Rebrisiór'a 2377, Rebr'a 1019, Parv'a 688.

2. Cerculu Rodnei.

Neposu 1158, Feldru 1835, Ilv'a mica 1073, Lesiu 980, St. Josifu 720, Magura 905, Ilv'a mare 1904, St. Georgiu 2692, Maieru 2225, Rodn'a 2597, Siantiu 945, Cosn'a 680, Cárlibaba 420. —

3. Cerculu Borgoului.

Borgo-Rusu 788, Borgo-Dioseni III, Borgo-Mijloceni 932, Borgo-Suseni 682, Borgo-Prundu 2011, Borgo-Tiha 1788, Borgo-Bistritia 1778, Borgo-Muresieni 816. —

4. Cerculu Monorului.

Budaculu romanu 954 (+ 100), Ragl'a 428 (+ 2), Nusifalau 733. (— 129), Santión'a 513 (— 27), Monoru 1267 (— 69), Gledinu 1007 (— 30), Sieutiulu 813 (— 82).

Dela Rusimunti si Morareni ne lipsescu datele.